

Sociālās uzņēmējdarbības aktivitāšu cikls

**ATTĪSTĀM SOCIĀLO
UZŅĒMĒJDARBĪBU KOPĀ!**

Sociālā
uzņēmējdarbība
Latvijā

Skaidrojošais materiāls

PALĪGS SOCIĀLI ATBILDĪGU PUBLISKO IEPIRKUMU VEIKŠANAI

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

KAS IR SOCIĀLI ATBILDĪGS

PUBLISKAIS IEPIRKUMS?

Sociāli atbildīgs publiskais iepirkums (SAPI) ir apzināta, sistemātiska un stratēģiska tādu apsvērumu integrēšana ar iepirkumu saistītās darbībās, kas rada pozitīvu ietekmi uz sabiedrībai būtisku problēmu risināšanu. Sociālās atbildības kritēriji var tikt integrēti visās ar preču, pakalpojumu vai būvdarbu iepirkumu saistītās darbībās, sākot no vajadzību noskaidrošanas, atbilstošu specifikāciju izstrādes un novērtējuma procesa līdz pat sasniegto rezultātu uzraudzībai. SAPI ir viens no stratēģiskā publiskā iepirkuma paveidiem (blakus zaļajam iepirkumam un inovāciju iepirkumam). Plašāka informācija par SAPI būtību lasāma: [“Vadlīnijas sociāli atbildīga publiskā iepirkuma īstenošanai”](#)

SAPI ietvaros iepirkuma veicējs ne tikai iepērk precī vai pakalpojumu, bet rada pozitīvu sociālo ietekmi, piemēram:

- iepērk ētiski ražotas preces;
- rada darba vietas no darba tirgus izkritušām personām;
- rūpējas, lai tiek uzlaboti darba apstākļi nodarbinātajiem;
- uzliek par pienākumu apmācīt pakalpojuma sniegšanā nodarbinātos;
- nodrošina, ka darbiniekiem tiek maksāts darba tirgum atbilstošs atalgojums (nozāres vienošanās);
- rada iespējas maziem un vidējiem uzņēmumiem, arī sociālajiem uzņēmumiem, īstenot publisko iepirkumu.

SAPI īstenošanas posmi

Plānošana

Ir svarīgi, ka SAPI notiek plānoti un mērķēti. Lai to nodrošinātu, viens no veidiem ir izstrādāt stratēģiju jeb politikas dokumentu sociāli atbildīga publiskā iepirkuma principu piemērošanai. Šādā dokumentā parasti tiek noteiktas iestādes/uzņēmuma sociālās prioritātes, identificēti visatbilstošākie iepērkamie pakalpojumi vai preces SAPI kontekstā.

Tirgus sagatavošana

Lai SAPI izdotos, ir jāinformē tirgus dalībnieki un sociālie partneri par pasūtītāja vajadzībām un nosacījumiem, kā arī jāapzina tirgus iespējas un piegādātāju gatavība uzņemties sociāli atbildīgu prasību īstenošanu. Apzinot piegādātāju iespējas un informējot tirgus dalībniekus un sadarbības partnerus, pastāv lielāka iespēja, ka SAPI izdosies un saņemsiet piedāvājumus, kas vērsti uz SAPI nosacījumu īstenošanu.

Iepirkuma norise

Izstrādājot iepirkuma nolikumu, svarīgi ņemt vērā tirgus izpētē iegūtās zināšanas. Iepirkuma nolikuma prasības pasūtītājam jānosaka tādas, kuras tas spēj objektīvi pamatot un izskaidrot to ietekmi uz konkrētā līguma izpildi.

Kontrole

Jāpievērš uzmanība līguma izpildes kontrolei. SAPI būtiski atšķiras no citiem iepirkuma veidiem. SAPI, vismaz sākotnēji, prasīs daudz lielāku speciālistu iesaisti, tāpēc veidojiet ekspertu komandu un atvēliet pietiekami daudz laika gan tirgus izpētei, gan SAPI īstenošanai, gan līguma izpildes uzraudzībai.

Rezultātu analīze

Analizējiet rezultātus! Rezultātu analīze ļaus nākotnē izvairīties no atkārtotām kļūdām, savukārt labās prakses atziņas un veiksmīgs rezultāts dos zaļo gaismu nākamajiem SAPI ne tikai jums pašiem, bet iedrošinās arī citus!

IETEIKUMI, KAS JĀŅEM VĒRĀ, NOSAKOT

SAPI PRASĪBAS PUBLISKAJĀ IEPIRKUMĀ:

➤ **izmantojiet publiskos iepirkumus regulējošo normatīvo aktu dotās iespējas tirgus izpētē**, lai pilnvērtīgi un kārtīgi iepazītos ar konkrētā tirgus apstākļiem:

- Publisko iepirkumu likuma 18. pants aicina pasūtītājus veikt apspriedi ar piegādātājiem, proti, pasūtītājs publicē iepirkuma dokumentāciju ar iekļautajām SAPI prasībām, par kurām ieinteresētie piegādātāji var sniegt savus komentārus. Tādējādi pasūtītājs var iegūt piegādātāju viedokli par konkrētajām SAPI prasībām;
- pasūtītājs var saņemt konsultācijas no piegādātājiem. Šādas konsultācijas var palīdzēt pasūtītājam saprast, kādas SAPI prasības konkrētā tirgus dalībnieki atbalsta, kādas neatbalsta un kādi ir viņu apsvērumi;

➤ **līguma izpildi piesaistiet definētiem pozitīviem ieguvumiem** (piemēram, apmācītie vai līguma izpildē piesaistītie skolēni vai jaunieši);

➤ **SAPI prasības var iekļaut iepirkuma nolikumā** (atlases prasībās, piedāvājuma vērtēšanas kritērijos), tehniskajā specifikācijā, līgumā (līguma izpildes īpašajos noteikumos), taču vienmēr jāatceras katras prasības mērķis un ietekme uz līguma izpildi;

➤ lielā daļā iepirkumu, kuros ir pakalpojuma komponente, kas neprasa īpašas spējas vai zināšanas, **pasūtītājs var noteikt prasības, kas saistītas ar sociālo iekļaušanu** (mērķgrupas iesaisti līguma izpildē). Tomēr jāatceras, ka prasības, kas noteiktas iepirkuma dokumentos, nedrīkst nepamatoti ierobežot konkurenci un visām prasībām jābūt objektīvi pamatotām (t. sk. jāatceras arī par ārvalstniekiem);

➤ **iepirkuma nolikumā nosakot piedāvājuma izvērtēšanas kritērijus, atcerieties**, ka tiem jābūt tieši saistītiem ar konkrētā līguma izpildi;

➤ **ja pasūtītājs kā piedāvājuma izvērtēšanas kritēriju (jeb kvalitātes kritēriju) nosaka kādas konkrētas mērķgrupas iesaisti līguma izpildē**, tas šo prasību var papildināt, nosakot, ka mērķgrupai piekritīgām personām jābūt deklarētām pasūtītāja novadā (jeb teritorijā, kura ir pasūtītāja pārvaldībā, un šīs teritorijas iedzīvotāju iekļaušana darba tirgū pasūtītājam dod reālu atdevi);

➤ **nosakot prasības, pārliecinieties par piegādātāju spējām tās apliecināt un pašu spējām pārbaudīt prasību izpildi**, īpaši, ja prasības saistītas ar sensitīvu personas datu apstrādi;

➤ **nosakiet līguma izpildes kontroles mehānismu jeb veidu**, kā pārliecināties par līguma izpildes atbilstību attiecīgām prasībām, piemēram, pasūtītājam ir tiesības veikt pārbaudes, un izpildītājam ir pienākums pasūtītājam regulāri iesniegt dokumentus, kas apliecina atbilstību;

➤ **apdomājiet plānu "B"** (jeb risinājumu, ja objektīvu iemeslu dēļ ir izmaiņas līguma izpildē attiecībā uz sociāli atbildīgu prasību ievērošanu/izpildi):

- piemēram, kā rīkosieties, ja līguma izpildē piesaistītā persona vairs neveic līgumā noteikto darbu (speciālista nomaiņas kārtība)? Nosakiet termiņus paziņošanai par nomaiņu, termiņu nomaiņas veikšanai, kā arī atrunājiet līgumā, vai ir iespējams aizvietot personu no vienas mērķgrupas ar personu no citas mērķgrupas;
- piemēram, kā līguma izpildes laikā tiks kontrolēts, ka speciālists tiešām veic līgumā noteikto darbu? Atrunājiet kārtību, kā pasūtītājs tiks informēts un kā kontrolēs noteiktu personu iesaisti līguma izpildē;

➤ **pārdomājiet, kādus tiesiskās aizsardzības līdzekļus līgumā noteikt par līguma nosacījumu nepienācīgu izpildi vai neizpildi vispār**, piemēram, atsevišķi par katru gadījumu paredzot līgumsodu, kā arī nopietnu līguma pārkāpumu gadījumā paredzot pasūtītāja tiesības vienpusēji atkāpties no līguma;

➤ **līguma izpildes noteikumos var iekļaut arī sociālos apsvērumus**, kuri izpildītājam jāpiemēro attiecībā uz piesaistītajiem apakšuzņēmējiem, piemēram, līgumā nosakot veselības un darba drošības prasības, minimālā atalgojuma prasības.

Izvērstāka informācija par SAPI, t. sk. ārvalstu prakses piemēri, pašmācības kurss, raidieraksts un vadlīnijas, pieejama Iepirkumu uzraudzības biroja tīmekļvietnes sadaļā "Sociāli atbildīgs publiskais iepirkums"

www.iub.gov.lv/lv/socialais-iepirkums

Zemāk ir doti piemēri, kā savos iepirkumos varat integrēt sociāli atbildīga iepirkuma nosacījumus, bet svarīgi atcerēties, ka:

- prasības nedrīkst nepamatoti ierobežot konkurenci;
- visām prasībām jābūt objektīvi pamatotām;
- prasībām ir jābūt tieši saistītām ar konkrētā līguma izpildi.

PAKALPOJUMI

TELPU UN TERITORIJU UZKOPŠANAS PAKALPOJUMS

Piedāvājuma izvērtēšanas kritērijs (kvalitātes kritērijs),

- kas vērsti uz sociālo iekļaušanu (darba vietu radīšanu personām no kādām īpašām mērķgrupām – cilvēkiem ar invaliditāti, Ukrainas civiliedzīvotājiem, bezdarbniekiem, no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām u.c.).

Līguma izpildes speciālie noteikumi,

- kas paredz darbinieku apmācības, īpaši, ja darbs saistīts ar nedrošiem vai kaitīgiem darba apstākļiem;
- kas vērsti uz pakalpojumu sniegšanas procesā iesaistītā personāla veselības aizsardzību.

PROJEKTĒŠANA

Piedāvājuma izvērtēšanas kritērijs (kvalitātes kritērijs) –

- universāla dizaina prasības. Šādā gadījumā pasūtītājs iepirkuma nolikumā var iekļaut konkrētas universāla dizaina prasības, kas piegādātājam būtu jānodrošina, un par katru šādas prasības izpildi pasūtītājs piešķir noteiktu punktu skaitu. Ja pasūtītājs nav pārliecināts par piemērotākajām universāla dizaina prasībām, tas var piešķirt punktus par paša pretendenta piedāvātajiem risinājumiem. Prasības tai skaitā var būt saistītas ar objektu pieejamību personām ar invaliditāti (tām jāpārsniedz normatīvajos aktos noteiktās prasības).

PROGRAMMATŪRAS IZSTRĀDE, UZTURĒŠANA UN ATBALSTA PAKALPOJUMI

Piedāvājuma izvērtēšanas kritērijs (kvalitātes kritērijs),

- kas vērsti uz sociālo iekļaušanu (darba vietu radīšanu personām no kādām īpašām mērķgrupām – cilvēkiem ar invaliditāti, Ukrainas civiliedzīvotājiem, bezdarbniekiem, no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām u.c.).

Tehniskās specifikācijas prasība –

- izstrādāta programmatūra, kas pieejama personām ar redzes invaliditāti, dzirdes traucējumiem.

PRECES

PĀRTIKA

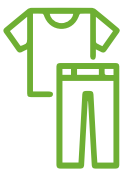

Piedāvājuma izvērtēšanas kritērijs (kvalitātes kritērijs),

- kas vērsti uz produktu vai preču marķējumiem (marķējumi par ētisku ražošanu, godīgas tirdzniecības ķēdi), norādot, kādi marķējumi tiks uzskatīti par atbilstošiem (piemēram, FAIRTRADE <https://www.fairtrade.net/>, UTZ Certified <https://utz.org/> u.c.).

TEKSTILA IZSTRĀDĀJUMI

(piemēram, apģērbs)

Piedāvājuma izvērtēšanas kritērijs (kvalitātes kritērijs),

- kas vērst uz sociālo iekļaušanu (darba vietu radīšanu personām no kādām īpašām mērķgrupām – cilvēkiem ar invaliditāti, Ukrainas civiliedzīvotājiem, bezdarbniekiem, no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām u.c.);
- kas vērst uz sadarbību ar mācību iestādēm, piemēram, piedāvājot mācību prakses studentiem.

Līguma izpildes speciālie noteikumi –

- ievērojot preču ražošanas specifiku, pasūtītājs var noteikt īpašas papildu prasības, piemēram, attiecībā uz pienācīgiem darba apstākļiem, godīgu darba samaksu.

DĀVANAS, REPREZENTĀCIJAS MATERIĀLI, SUVENĪRI

(t. sk. Ziemassvētku paciņas)

Iepirkuma struktūra –

- iepirkuma priekšmets objektīvi sadalīts vairākās daļās, lai iepirkumā varētu piedalīties vairāki mazie un vidējie uzņēmumi.

Piedāvājuma izvērtēšanas kritērijs (kvalitātes kritērijs),

- kas vērst uz produktu vai preču marķējumiem (marķējumi par ētisku ražošanu, godīgas tirdzniecības ķēdi), norādot, kādi marķējumi tiks uzskatīti par atbilstošiem (piemēram, FAIRTRADE <https://www.fairtrade.net/>, UTZ Certified <https://utz.org/> u.c.).

BŪVDARBI

Piedāvājuma izvērtēšanas kritērijs (kvalitātes kritērijs),

- kas vērst uz sociālo iekļaušanu (darba vietu radīšanu personām no kādām īpašām mērķgrupām – cilvēkiem ar invaliditāti, Ukrainas civiliedzīvotājiem, bezdarbniekiem, no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām);
- kas vērst uz sadarbību ar mācību iestādēm, piemēram, piedāvājot mācību prakses studentiem vai skolēniem.

Līguma izpildes speciālie noteikumi,

- kas paredz darbinieku apmācības, īpaši, ja darbs saistīts ar nedrošiem vai kaitīgiem darba apstākļiem;
- kas vērsti uz pakalpojumu sniegšanas procesā iesaistītā personāla veselības aizsardzību;
- kas saistīti ar pienācīgiem darba apstākļiem, godīgu darba samaksu, iesaistīto darbinieku apmācībām, kā arī ar veselības apdrošināšanu.

Publisko iepirkumu likuma 2. pielikumā minētie

SOCIĀLIE UN CITI ĪPAŠI PAKALPOJUMI

APSARDZES PAKALPOJUMI

Piedāvājuma izvērtēšanas kritērijs (kvalitātes kritērijs),

- kas paredz darbinieku apmācības, īpaši, ja darbs saistīts ar nedrošiem vai kaitīgiem darba apstākļiem;
- kas vērsts uz pakalpojumu sniegšanas procesā iesaistītā personāla veselības aizsardzību.

MĀCĪBU PAKALPOJUMI UN SEMINĀRU ORGANIZĒŠANAS PAKALPOJUMI

Nolikumā kvalitātes kritērijs un/vai tehniskās specifikācijas prasība,

- kas vērsta uz pakalpojuma pieejamības nodrošināšanu noteiktām īpašām personu grupām – personām ar dzirdes traucējumiem.

Līguma izpildes nosacījums,

- kas paredz līguma izpildē iesaistīt kādu noteiktu mērķgrupu, piemēram, ilgstošos bezdarbniekus vai jauniešus.

ĒDINĀŠANAS PAKALPOJUMI

Piedāvājuma izvērtēšanas kritērijs (kvalitātes kritērijs),

- kas vērsts uz sociālo iekļaušanu (darba vietu radīšanu personām no kādām īpašām mērķgrupām – cilvēkiem ar invaliditāti, Ukrainas civiliedzīvotājiem, bezdarbniekiem, no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām u.c.);
- kas vērsts uz produktu vai preču marķējumiem (piemēram, marķējumi par ētisku ražošanu, godīgas tirdzniecības ķēdi), norādot, kādus marķējumus pasūtītājs uzskatīs par atbilstošiem (piemēram, FAIRTRADE <https://www.fairtrade.net/>, UTZ Certified <https://utz.org/> u.c.).

Materiāla izstrādē tika izmantotas IUB izstrādātās vadlīnijas
[“Vadlīnijas sociāli atbildīga publiskā iepirkuma īstenošanai”](#)

Skaidrojums par Publisko iepirkumu likuma 2. pielikumā minēto pakalpojumu iepirkumu veikšanas kārtību,
2. lpp. Skatīt <https://www.iub.gov.lv/lv/media/7629/download?attachment>

LABĀS PRAKSES PIEMĒRI

NO LATVIJAS:

IEPIRKUMS CEĻU DARBU PĀRBŪVEI

Pasūtītājs: *Ogres novada pašvaldība*

Iepirkuma priekšmets: *Madlienas pagasta autoceļa A1 posma "Aveni-Šūšeni" pārbūve*

ID Nr. ONP 2022/22

Piedāvājuma izvērtēšanas viens no kritērijiem "Ukrainas civiliedzīvotāju nodarbināšanas ilgums pretendenta uzņēmumā": pretendentam var tikt piešķirti papildu punkti, ja līguma izpildes laikā tas (vai tā piesaistītais apakšuzņēmējs) nodarbinās visus piedāvājumā norādītos Ukrainas civiliedzīvotājus. Ukrainas civiliedzīvotāji var būt nodarbināti jebkurā profesijā, piemēram, apkopēja, grāmatveža vai citā darbā, un ne mazāk kā uz pusslodzi. Ja atklātā konkursā uzvarējušā uzņēmumā strādājošie Ukrainas civiliedzīvotāji iepirkuma līguma izpildes laikā vairs neveic uzticēto darbu, tad uzņēmējs šos cilvēkus var aizstāt ar citu sociāli mazaizsargātu mērķgrupu darbiniekiem. Vairāk par šo iepirkumu šeit: <https://www.eis.gov.lv/EKEIS/Supplier/Procurement/81472>

BIROJA TELPU UN PIEGUĻOŠĀS TERITORIJAS UZKOPŠANAS PAKALPOJUMI

Pasūtītājs: *VAS "Elektroniskie sakari"*

Iepirkuma priekšmets: *Biroja telpu un pieguļošās teritorijas uzkopšanas pakalpojumi*

ID Nr. VASES 2022/02

Piedāvājuma izvērtēšanas viens no kritērijiem "Sociāli atbildīgs piedāvājums": piedāvājumam tiek piešķirti papildu punkti, ja pretendents visā iepirkuma līguma darbības periodā nodrošina pakalpojuma izpildē iesaistītajiem darbiniekiem veselības apdrošināšanu. Vairāk par šo iepirkumu šeit: <https://pvs.iub.gov.lv/show/720357> arī <https://www.eis.gov.lv/EKEIS/Supplier/Procurement/93568>

ĒDINĀŠANAS PAKALPOJUMI SKOLĀ

Pasūtītājs: *Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments*

Iepirkuma priekšmets: *Ēdināšanas pakalpojumi Rīgas Teikas vidusskolas vajadzībām*

ID Nr. RD IKSD 2019/36

Piedāvājuma izvērtēšanas viens no kritērijiem "Darba ņēmēju vidējā stundas tarifa likme": darba ņēmēju vidējā stundas tarifa likme ir faktors, kas var būtiski ietekmēt iepirkuma līguma izpildes kvalitāti, kas savukārt ir atkarīga no iesaistītā personāla kvalifikācijas, pieredzes un sociālās aizsardzības. Maksimālo punktu skaitu piešķir pretendentam, kuram ir augstākā visu darba ņēmēju vidējā stundas tarifa likme.

Jāpievērš uzmanība, ka iepirkums ir Publisko iepirkumu likuma 2. pielikuma pakalpojums, iepirkums veikts šā likuma 10. pantā noteiktajā kārtībā, attiecīgi nosakot saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma vērtēšanas kritērijus, pasūtītājs vadās no vispārējiem Publisko iepirkumu likumā noteiktajiem mērķiem un judikatūras. Vairāk par šo iepirkumu šeit: <https://iksd.riga.lv/lv/rd-iksd/iepirkumi/index.html?target=128>

